

KIRJA-ARVIO

Emilia Jääskeläinen

Monitieteistä tutkimusta Suomen riimukirjoituksista

Willson, Kendra (toim.) 2024. *Runes in Finland*. Helsinki: Svenska litteratursällskapet i Finland / Tukholma: Appell Förlag

Saatavana elektronisesti: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcg-icfindmkaj/https://www.sls.fi/wp-content/uploads/mfiles/2886/2886.pdf>

Riimut ovat tuttuja monille historian ja populaarikulttuurin kautta, mutta kuinka moni tietää mitä riimujen tutkimus oikeastaan on ja miten sitä tehdään? Onko Suomesta löydetty riimuja ja ovatko ne viikinkien tekemiä? Kendra Willsonin toimittama ja Svenska litteratursällskapet i Finlandin (SLS) ja Appell Förlagin julkaisema *Runes in Finland* onkin kiinnostava ja varmasti kaivattu katsaus riimuihin ja riimujen tutkimukseen Suomessa, ja vastaus edellä mainittuihin kysymyksiin. Kirjan artikkelit käsittelevät Suomesta löytyneitä riimukirjoituksia eri alojen näkökulmista ja teos osoittaa, miten erilaiset tutkimusmenetelmät ja uudet näkökulmat voivat tuoda uutta tietoa määrällisesti rajal-

lisestä aineistosta. Kirjoittajat ovat runologeja, arkeologeja, historioitsijoita ja skandinaavisten kielten tutkijoita, lisäksi mukana on monelle riimuista kiinnostuneelle tuttu tähtitieteen dosentti ja tietokirjailija Heikki Oja, joka on kirjoittanut ainoan suomenkielisen tieteellisen teoksen riimuista.

Kirjan johdannossa toimittaja Kendra Willson avaa lyhyesti riimututkimuksen vaiheita Suomessa ja esittelee kirjan sisältöä. Kirjassa on johdannon lisäksi kuusi artikkelia, jotka on järjestetty temaattisesti ja kronologisesti vanhimmasta riimulöydöstä, Tuukkalan myöhäisrautakautisesta soljesta, aina modernimpiin riimukirjoituksiin. Teoksessa ei keskitytä ainoastaan viikinkiaikaan vaan myös myöhempisiin aikoihin.

Ensimmäisessä artikkelissa dosentti Heikki Oja käsittelee Suomesta löydettyjä ja tunnetut riimukirjoitukset, joihin syvennyttään seuraavissa artikkeleissa. Hän kertoo tutkimuksestaan suomalaisten riimujen ja riimusuauvojen parissa sekä siitä, kuinka hän päätyi tutkimaan aihetta eläköidyttyään Helsingin yliopiston almanakkatoimiston johtajan virasta. Monelle riimuista kiinnostuneelle Ojan (2015) kirjoittama *Riimut – Viestejä viikingeiltä* on varmasti tuttu teos.

Arkeologi Ulla Moilanen (nyk. Nordfors) kirjoittaa artikkelissaan vuonna 1886 Mikkelin Tuukkalan myöhäisrautakautisesta kalmistosta löytyneestä hopeasoljesta ja sen taakse kaiverretuista riimuista. Solki on irtolöytö, joten vainajaa, johon solki voitaisiin yhdistää, ei ole mahdollista tutkia. Moilanen lähestyykin solkea esinebiografian kautta, tarkastellen soljen vaiheita esineenä sekä käytön ja muokkausten jälkiä esineessä sen käyttäjien historian selvittämiseksi. Moilasan artikkeli päivittää Tuukkalan soljen tutkimuksen nykyaikaan.

”Kuka kaiversi Hiittisten riimukiven?” kysyy Magnus Källström, skandinaavisten kielten tutkija. Hän analysoi Hiittisistä, Turun saaristosta, vuonna 1997 löytyneen riimukiven fragmentin riimukirjoitusta ja sen ulkoasua. Källström oli aluksi skeptinen riimukivestä, mutta tutkimuksen edetessä hän huomasi kivessä kiinnostavia piirteitä ja onnistui mahdollisesti tunnistamaan kaivertajan henkilöllisyyden vertailemalla riimujen kaiverrustapaa tunnettuihin riimukiviin. Hän pitää Hiittisten riimukiveä hyvin todennäköisesti aitona viikinkiaikaisena riimukivenä.

Seuraava artikkeli sijoittuuakin alueellisesti samalle suunnalle, kun runologi ja varhaisskandinavian kielihistorian tutkija Alessandro Palumbo ja arkeologi Janne Harjula tutkivat Turusta kotitalousesineistä

löytyneitä keskiaikaisia riimukirjoituksia. Kirjoittajat tarkastelevat kirjallista kulttuuria, riimujen kirjoitustapaa sekä sisältöä osana laajempaa Skandinaavista riimukulttuuria ja kristinuskoon liittyviä uskonnollisia tapoja.

Historioitsija Per Olof Sjöstrandin artikkeli on kirjan pisin, ja se käsittelee Ahvenanmaalta löytynyttä Sundin ristiä ja sen tutkimushistoriaa ristin ahkerimman ja värikkäimmän tutkijan Matts Dreijerin kautta. Artikkelissa tehdään myös katsaus Ahvenanmaan viikinkiajan asutushistoriaan, sekä ahvenanmaalaiseen historiakäsitykseen ja sen muotoutumiseen. Lopuksi Sjöstrand esittää oman tulkintansa, joka poikkeaa aiemmista tulkinnoista.

Pohjoismaisten kielten tutkija Kendra Willson kirjoittaa Suomen kiistellyimmistä riimukivistä, jotka löydettiin Vöyristä 1970–80-luvuilla. Vöyrin riimukivien tutkimus ja tulkinta johti tutkijoiden ja paikallisten välillä kiivaaseen väittelyyn, jossa keskeisenä kiistan aiheena oli riimujen aitous sekä ruotsinkielisen väestön jääminen kansallisessa historiankirjoituksessa marginaaliseen rooliin. Kiistasta tuli osa Vöyrin riimukivien historiaa.

Antti Lahelma, Jouko Pukkila ja Tapani Rostedt päättävät kirjan käsittelemällä moderneja ”epäaitoja” riimukirjoituksia sekä ehdottavat erään potentiaalisesti autenttisen riimukirjoituksen jatkotutkimista. Kirjoittajat ovat kaikki arkeologeja ja he painottavatkin tarkastelevansa aihetta juuri arkeologian näkökulmasta. He myös nostavat esille kiinnostavan kysymyksen siitä, ovatko modernit riimukaiverrukset epäaitoja vain siksi, että ne on tehty modernina aikana, vaikka niillä on kaiver-tajalleen ollut tietty merkitys.

Runes in Finland tarjoaa mielenkiintoisen ja monipuolisen katsauksen Suomesta löydettyihin riimuihin ja riimukirjoituksiin, tutkimushistoriaan ja riimujen viimeaikaisimpaan tutkimukseen. Kirjan parasta antia on sen monitieteisyys ja sen tuomat eri tulokulmat määrällisesti rajalliseen aineistoon. Kohderyhmänä ovat riimujen tutkijat sekä aiheesta kiinnostuneet, joilla on jo jonkinlaista taustatietämystä aiheesta olemassa, sillä esimerkiksi menetelmiä ei kuvailla tarkasti. Ratkaisu on toimiva, sillä kirjan tavoitteena ei ole tutustuttaa menetelmiin tai teorioihin vaan riimuihin Suomessa. Tämä punainen lanka näkyy koko kirjan läpi, sillä vaikka kirja on koostettu artikkeleista, muodostuu niistä selkeä kokonaisuus. Artikkelit tukevat toisiaan ja kirjan perusteel-

la saa kokonaiskuvan riimujen historiasta ja tutkimuksesta Suomessa. Tämän lisäksi kirja valottaa suomalaisten ja ruotsalaisten kontakteja sekä Suomen ruotsinkielisen väestön historiaa.

Runes in Finland on julkaistu englanniksi, sillä englanninkielinen julkaisu tuo suomalaisen riimututkimuksen laajemman tutkijakunnan saataville ja tuo näkyvyyttä tähän marginaaliseen asemaan jääneeseen alueeseen riimututkimuksen kentällä. Vaikka englanninkielinen julkaisu tavoittaa huomattavasti laajemman lukijakunnan kuin pelkästään suomeksi kirjoitettu julkaisu, olisin kuitenkin toivonut kirjaan esimerkiksi suomen- ja ruotsinkielisiä abstrakteja, jotta kirjan sisältö viimeaikaisimpine tutkimustuloksineen olisi myös suomen- ja ruotsinkielisen lukijakunnan saatavilla.

Kaiken kaikkiaan *Runes in Finland* on lukemisen arvoinen teos. Suosittelen kirjaa kaikille riimuja tutkiville sekä aiheesta kiinnostuneille.

Kirjallisuus

Oja, H. 2015. *Riimut – Viestejä viikingeiltä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

FM Emilia Jääskeläinen on arkeologian väitöskirjatutkija Oulun yliopistosta. emilia.jaaskelainen@oulu.fi